

Στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Το σύνολο των χαρακτηριστικών που πιστεύεται ότι καθορίζουν μια ομάδα ανθρώπων ονομάζονται στερεότυπα.

Βάση των στερεοτύπων συχνά κρίνουμε τα άτομα που ανήκουν σε μια ομάδα ως ίδια μεταξύ τους.

Συχνά τα στερεότυπα παίζουν σημαντικό ρόλο στις προκαταλήψεις. Θεωρούμε ότι οι ομάδες στις οποίες συμμετέχουμε είναι καλύτερες από τις ομάδες στις οποίες δε συμμετέχουμε.

Προκαταλήψεις: αρνητική στάση απέναντι στα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας η οποία βασίζεται αποκλειστικά στη συμμετοχή τους στην ομάδα αυτή.

Τα στερεότυπα αναφέρονται σε πεποιθήσεις για τα χαρακτηριστικά, συνήθως της προσωπικότητας αλλά και της συμπεριφοράς μιας ομάδας ανθρώπων.

1. Οι άνθρωποι χαρακτηρίζουν με μεγάλη και αδικαιολόγητη ευκολία πολυμελείς ομάδες ανθρώπων με βάση ελάχιστα γενικά χαρακτηριστικά.
2. Τα στερεότυπα αλλάζουν πολύ αργά βάση ευρύτερων κοινωνικών, πολιτικών και οικονομικών αλλαγών.
3. Τα στερεότυπα σχηματίζονται σε πολύ μικρή ηλικία. Τα παιδιά έχουν στερεότυπα για ομάδες πριν συναντήσουν κάποιο μέλος τους.
4. Τα στερεότυπα ενισχύονται και γίνονται πιο αρνητικά όταν υπάρχει ένταση μεταξύ των ομάδων. Σε τέτοιες συνθήκες είναι δύσκολο να αλλάξουν.

Διακρίσεις: αρνητικές πράξεις σε βάρος των μελών μιας ομάδας λόγω της προκατάληψης.

Ρατσισμός: αρνητική συμπεριφορά σε βάρος ατόμων λόγω της εθνικότητας ή του χρώματος τους.

Ο Lippman (1922) ήταν ο πρώτος που δημοσίευσε μια έρευνα για τα στερεότυπα στο βιβλίο του Public Opinion.

Τα στερεότυπα αποτελούν ένα επιλεκτικό, εθνοκεντρικό τρόπο αναπαράστασης του κόσμου.

Πίστευε επίσης ότι ήταν ανθεκτικά στη μόρφωση και την κριτική και δεν ήταν ευαίσθητα στις αλλαγές της κοινωνικής πραγματικότητας.

Η πρώτη μεγάλη έρευνα για τα στερεότυπα έγινε από τους Katz & Braly (1933, 1935). Στόχος τους ήταν να μελετήσουν τη σχέση στερεοτύπων και προκατάληψης.

Συμπέραναν ότι τα στερεότυπα είναι δημόσιες φαντασιώσεις που συνάγονται από προκατειλημμένες επιδράσεις και δεν έχουν καμία βάση στην πραγματικότητα.

Στην έρευνα των στερεοτύπων έμφαση δόθηκε στη διαστρεβλωμένη εικόνα της κοινωνικής πραγματικότητας που παρουσίαζαν.

Κάποιοι ερευνητές άρχιζαν να τονίζουν ότι ίσως τα στερεότυπα να παίζουν σημαντικό ρόλο στην αναπαράσταση του κοινωνικού κόσμου και να μην είναι απλά παραμορφώσεις της πραγματικότητας.

Ο Allport (1954) ήταν από τους πρώτους που υποστήριξε ότι οι προκαταλήψεις μπορεί να είναι αποτέλεσμα κανονικών διαδικασιών και ότι η κατηγοριοποίηση που εμπλέκεται στα στερεότυπα είναι μια λογική διαδικασία, η οποία όμως σχετίζεται με το πόσο «λογικό» είναι το άτομο που κάνει τις κρίσεις.

Οι Tajfel & Wilkes (1963) στις έρευνες τους όπου βρήκαν ότι τα άτομα τονίζουν τις διαφορές μεταξύ ομάδων και μειώνουν τις διαφορές εντός των ομάδων, υποστηρίζουν ότι τα στερεότυπα αποτελούν μια φυσιολογική διαδικασία κοινή σε όλα τα άτομα.

Μέρος της έρευνας επικεντρώθηκε στις ψυχολογικές διεργασίες που εμπλέκονται με τα στερεότυπα.

Ορισμένοι ερευνητές υποστήριξαν ότι μερικές φορές τα άτομα για να επεξεργαστούν πιο αποδοτικά πληροφορίες θυσιάζουν την ακρίβεια και έτσι έχουμε λάθη και διαστρεβλώσεις των στερεοτύπων.

Ο Tajfel θεωρούσε ότι τα στερεότυπα παίζουν σημαντικό ρόλο στις διομαδικές σχέσεις, διαμορφώνονται μέσα από αυτές και στοχεύουν στη θετική διαφοροποίηση της ομάδας από τις άλλες ομάδες.

Πως αποκτούμε τα στερεότυπα;

Μια εξήγηση είναι ότι τα αποκτούμε μεσώ της κοινωνικοποίησης στον πολιτισμό μας και μέσα από βιβλία, την τηλεόραση, την εκπαίδευση κτλ.

Μια δεύτερη εξήγηση είναι ότι προέρχονται από κάποια πλευρά της κοινωνικής πραγματικότητας. Αυτό σημαίνει ότι συγκεκριμένα πολιτισμικά στοιχεία μιας ομάδας ή η κοινωνική της θέση μπορεί να αποτελέσουν τα θεμέλια για την δημιουργία των στερεοτύπων.

Τα στερεότυπα επίσης μπορεί να προέρχονται από την υπερ-αντιπροσώπευση μιας ομάδας ανθρώπων σε συγκεκριμένους διακριτούς κοινωνικούς ρόλους.

Πολύ σημαντικό όμως είναι ότι τα στερεότυπα μπορεί να δημιουργούνται για να κριτικάρουν ή και να υποστηρίζουν ιδεολογικά το κοινωνικό status quo.

Τα στερεότυπα ως ψευδαισθήσεις της συνάφειας.

Συχνά θυμόμαστε πιο εύκολα περιστατικά που συμβαίνουν σπάνια και τείνουμε να πιστέψουμε ότι αποτελούν συχνά φαινόμενα.

Ερευνητές βρήκαν ότι η ψευδαίσθηση της συνάφειας συμβαίνει για αρνητικά και για θετικά χαρακτηριστικά. Αυτό οδήγησε ερευνητές να υποθέσουν ότι η συμμετοχή των ατόμων σε κάποια από αυτές τις ομάδες είχε σχέση με τον τρόπο δημιουργίας των στερεοτύπων.

Μερικές φορές ακόμη και η συναισθηματική διάθεση μπορεί να μειώσει τη συχνότητα της ψευδαίσθησης της συνάφειας.

Υπήρξαν όμως και αρκετές κριτικές στο μοντέλο της ψευδαίσθησης της συνάφειας.

Η χρήση των στερεοτύπων.

Τα στερεότυπα και οι κοινωνικές εκτιμήσεις.

Μπορούμε να υποθέσουμε ότι από τη στιγμή που τα στερεότυπα αφορούν χαρακτηριστικά ομάδων ατόμων, όταν συναντήσουμε ένα άτομο της ομάδας αυτής θα του αποδώσουμε τα χαρακτηριστικά του στερεοτύπου.

Βέβαια τα πράγματα είναι πιο πολύπλοκα καθώς όταν συναντάμε κάποιον έχουμε επίσης ένα πλήθος από πληροφορίες σχετικά με την εμφάνιση τους κτλ.

Ορισμένες φορές η κατηγοριοποίηση σε ομάδες δεν αποδίδει στερεοτυπικά χαρακτηριστικά.

Έχει βρεθεί ότι ακόμη και τα στερεότυπα που σχετίζονται με την κοινωνική τάξη μπορεί να επηρεάσουν την ακαδημαϊκή επίδοση των παιδιών.

Οι παραπάνω ερευνητές συμπέραναν ότι τα στερεότυπα λειτουργούν ως υποθέσεις που κάνουμε για το κοινωνικό μας περιβάλλον.

Αντίθετα άλλοι ερευνητές υποστηρίζουν ότι ψάχνουμε πληροφορίες οι οποίες θα επιβεβαιώσουν τα στερεότυπα μας.

Ορισμένες φορές τα στερεότυπα μας βοηθούν να έχουμε ελεύθερες άλλες γνωστικές διεργασίες που μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε άλλα έργα.

Τα στερεότυπα μπορούν ακόμη να επηρεάσουν τον τρόπο που θυμόμαστε το παρελθόν.

Πολλές φορές τα στερεότυπα επηρεάζουν την κρίση μας με έναν αυτόματο τρόπο πριν ακόμη προλάβουμε να το σκεφτούμε.

Στερεότυπα και κοινωνικές αποδόσεις.

Τα στερεότυπα που έχουμε συχνά επηρεάζουν τις κοινωνικές αποδόσεις που κάνουμε.

Το θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης σχετίζεται κυρίως με το αν τα άτομα που κρίνουμε ανήκουν στη δικιά μας ομάδα ή όχι.

Ορισμένες φορές το θεμελιώδες σφάλμα απόδοσης σχετίζεται με το αν κάποιος είναι μέλος της μειονότητας ή της πλειονότητας.

Παράγοντες που επηρεάζουν την ενεργοποίηση και χρήση των στερεοτύπων.

Ο φόρτος του γνωστικού συστήματος του ατόμου παίζει ρόλο στο αν θα ενεργοποιηθούν τα στερεότυπα.

Τα συναισθήματα επίσης παίζουν σημαντικό ρόλο στο να θα ενεργοποιηθούν τα στερεότυπα.

Το στρες και τα άσχημα συναισθήματα βρέθηκε ότι αυξάνουν την χρήση στερεοτύπων, ενώ υπάρχει μείωση όταν αναμένεται συνεργασία μεταξύ των ομάδων.

Στερεότυπα ως αυτο-εκληρούμενες προφητείες.

Τα στερεότυπα μας κάνουν συχνά να συμπεριφερόμαστε με συγκεκριμένους τρόπους απέναντι στα άτομα και αυτό επηρεάζει τη συμπεριφορά τους ή οποία φαίνεται να εναρμονίζεται με τις προσδοκίες μας.

Αλλαγή στερεοτύπων.

Όταν έχουμε πολλά παραδείγματα τα οποία δεν συμφωνούν με τα στερεότυπα μας.

Μπορεί να έχουμε λίγα αλλά τρανταχτά παραδείγματα που δεν συμφωνούν με τα στερεότυπα μας.

Υπάρχει και η περίπτωση της υποκατηγοριοποίησης όπου το άτομο δημιουργεί μια ξεχωριστή κατηγορία με τις περιπτώσεις που δεν συμφωνούν με το στερεότυπο. Αν το άτομο συνεχίσει να έχει πληροφορίες που ενισχύουν τη νέα υποκατηγορία η παλιά μπορεί να πέσει σε αχρηστία.

Οι επιδόσεις των ομάδων μπορεί επίσης να αλλάξει τα στερεότυπα. Αυτό έχει ιδιαίτερη σημασία για τη «θετική» διάκριση.

Θετικά χαρακτηριστικά χρειάζονται πολλές επιβεβαιώσεις για να επιβεβαιωθούν ενώ τα αρνητικά λίγες.